

Η περίοδος της Βενετοκρατίας στο Χάνδακα χαρακτηρίζεται από την πολιτισμική όσμωση μεταξύ Βενετών αποίκων και γηγενών Κρητικών, η οποία οδηγεί στη δημιουργία ενός αστικού πολιτισμού με ποικίλες εκφάνσεις. Η παρούσα εκδήλωση παρουσιάζει την κρητική αναγέννηση στη λογοτεχνία, στις τέχνες, στην αρχιτεκτονική, στην κοσμική και στην εκκλησιαστική μουσική, ενώ ταυτόχρονα αναφέρεται στην κοινωνία που τη δημιούργησε, καθώς και στην ψυχαγωγία της. Επίσης, αναλύονται τα γλωσσικά δάνεια της ιταλοβενετικής γλώσσας στην κρητική διάλεκτο και η παρουσία της καθολικής εκκλησίας κατά την Βενετοκρατία. Σ' αυτό το ταξίδι στον τόπο και το χρόνο οι Άριες Μπαρόκ και ο Έρωτόκριτος συνοδοιπορούν με τις εισηγήσεις, με σκοπό την διατήρηση της ιστορικής μνήμης του Βενετσιάνικου Χάνδακα.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Συντονιστές: Λιάνα Σταρίδα Αρχαιολόγος, Συγγραφέας

Κων/νος Καρτσάκης Πρόεδρος Συλλόγου Συγγραφέων-Λογοτεχνών «Κρητών Λόγος»

18:15 Προσέλευση

18:30 Χαιρετισμός από τον Αντιδήμαρχο Ηρακλείου κ. **Gian Andrea Garancini**
Χαιρετισμός από τον Τιμητικό Υποπρόξενο της Ιταλίας κ. **Paolo Bartolozzi**

Α΄ Συνεδρία

18:45 *Λογοτεχνία στο Χάνδακα και Κρητική Αναγέννηση*
Μιχάλης Τζανάκης Φιλολόγος, Συγγραφέας

19:05 *Η κοινωνία και η ψυχαγωγία στο Βενετσιάνικο Χάνδακα*
Δρ. Αγησίλαος Αλιγιάκης Ιατρός Ορθοπαιδικός, Πολιτισμολόγος

19:25 Μουσική εισαγωγή (πιάνο, τραγούδι)
1) *Amarilli mia bella*, άρια, Caccini
2) *Selve amiche*, άρια, Caldara
3) *Son tutta duolo*, άρια, Scarlatti

Β΄ Συνεδρία

19:40 *Η Καθολική Εκκλησία στο Χάνδακα κατά τη Βενετοκρατία*
Αδ. Νίκος Ρούσσος Θεολόγος, Ιερός Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου Χανιά

20:00 *Η γλώσσα ως πεδίο συνάντησης του Κρητικού και του Ιταλοβενετικού πολιτισμού*
Αθανασία Δρακούλη Υπ. διδάκτωρ Ιταλικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών
Σοφία Μαμιδάκη Καθηγήτρια Ιταλικής Φιλολογίας ΕΚΠΑ, ΜΑ
Γλωσσοδιδασκτικής Παν/μίου Ρώμης "Tor Vergata"
Κατερίνα Ζωγραφιστού Πολιτισμολόγος, Υπ. διδάκτωρ Παν/μίου Montpellier 3-
("Paul Valery")

20:20 Μνημεία βενετσιάνικης αρχιτεκτονικής στο Χάνδακα
Θεόδωρος Συντυχάκης Πολιτισμολόγος

20:40 Μουσική κατακλείδα

- 1) *Intorno all'idol mio*, όπερα *Oronthea, Cesti*
- 2) *O del mio dolce ardor*, όπερα Πάρης και Ελένη, Gluck
- 3) Ερωτόκριτος

Συμμετέχουν οι μουσικοί:

Δρ Δεβόρα Κιαγιαδάκη Ιατρός ΟΡΛ, Φωνιάτρος, Σοπράνο

Μαρία Παπαγιαννάκη Μονωδός, Μαέστρος, Vocal Coaching, πιάνο

Κώστας Αστουρακάκης λαγούτο

Γραμματειακή Υποστήριξη: Maria Grazia Sirimarco

Υπεύθυνος Τεχνικής Υποστήριξης-Γραφικά: Μάνος Αληγιζάκης

Οργανωτική Επιτροπή

Αληγιζάκης Αγησίλαος

Αληγιζάκης Μάνος

Δρακούλη Αθανασία

Garancini Gian Andrea

Ζωγραφιστού Κατερίνα

Κιαγιαδάκη Δεβόρα

Μαμιδάκη Σοφία (Φαίη)

Αδ. Ρούσσοσ Νίκος

Sirimarco Maria Grazia

π. Stankiewicz Daniel

Συντυχάκης Θεόδωρος

Τζανάκης Μιχάλης

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

Λογοτεχνία στο Χάνδακα και Κρητική Αναγέννηση

Η λογοτεχνική παραγωγή στο Χάνδακα την περίοδο της Βενετοκρατίας χωρίζεται σε δύο περιόδους: την πρώιμη (τέλη 14ου-αρχές 16ου αιώνα), όπου ακολουθεί τη βυζαντινή και δημόδη παράδοση και την περίοδο της «αναγέννησης» (αρχές 16ου-τέλη 17ου αιώνα), όπου γράφονται τα αριστουργήματα της λογοτεχνίας («Ερωφίλη», «Ερωτόκριτος», «Θυσία του Αβραάμ») εμπνευσμένα από δυτικά πρότυπα, τα οποία ωστόσο ξεπέρασαν σε καλλιτεχνική αξία. Αυτή η λογοτεχνική παραγωγή σε περίοδο κατάκτησης, αποτέλεσε πυλώνα της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας και απόδειξη πως οι πνευματικές ικανότητες, μπορούν να αξιοποιηθούν ακόμα και σε δυσπρόσιτο ιστορικό περιβάλλον.

Μιχάλης Τζανάκης

Η κοινωνία και η ψυχαγωγία στο Βενετσιάνικο Χάνδακα

Η κοινωνία του Χάνδακα από τον 13ο αιώνα μέχρι τα μέσα του 16ου αιώνα χαρακτηρίζεται από μια φεουδαρχική δομή, η οποία περιλαμβάνει τέσσερις τάξεις. Από τα μέσα του 16ου αιώνα παρατηρείται μια κινητικότητα στις κοινωνικές τάξεις, καθώς η Κρήτη παύει να είναι αποικία και γίνεται τμήμα του Βενετικού κράτους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία ενός αστικού πολιτισμού, ο οποίος βασίζεται στον ενετοκρητικό πολιτισμικό συγκρητισμό. Ο συγκρητισμός εκδηλώνεται σε όλους τους τομείς της καθημερινής ζωής, τόσο στην ψυχαγωγία όσο και στις ποικίλες πολιτισμικές εκφάνσεις. Έτσι, Ενετοί και Κρητικοί συμμετέχουν στη γκιόστρα, στον πορτοκαλοπόλεμο των Αποκρεών και στη σκριμίδα (ξιφασκία), ενώ οι κοινές καντάδες στα σοκάκια του Χάνδακα, οι αλληλεπιδράσεις στην εκκλησιαστική μουσική (καθολική-βυζαντινή) και η συνύπαρξη ευρωπαϊκών και κρητικών χορών στις διασκεδάσεις φέρνουν ακόμα πιο κοντά τις δύο εθνότητες.

Αγησίλαος Αλιγιάκης

Η Καθολική Εκκλησία στο Χάνδακα κατά τη Βενετοκρατία

Η Καθολική Εκκλησία στον Χάνδακα, ως θεσμός, ιδρύθηκε στα πρώτα χρόνια του 13ου αιώνα, αμέσως μετά την παραχώρηση της Κρήτης στους Βενετούς. Αντίθετα με άλλες περιοχές του Ελλαδικού χώρου, η Καθολική Εκκλησία στην Κρήτη ήταν επηρεασμένη και σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένη από την πολιτική της Βενετίας. Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι οι Κρητικοί, από την Δυτική Καθολική Εκκλησία γνώρισαν μόνο την «Βενετική» εκκλησία και τις παραδόσεις της.

Ο Χάνδακας ήταν η έδρα του καθολικού αρχιεπισκόπου και καθεδρικός ναός ο Άγιος Τίτος, προστάτης της Κρήτης. Εκτός από τον ενοριακό κλήρο, στον Χάνδακα εγκαταστάθηκαν και πολλά μοναχικά τάγματα που ίδρυσαν περιώνυμους ναούς, κατάλοιπα των οποίων διατηρούνται μέχρι σήμερα. Η συμβολή της Καθολικής Εκκλησίας στην κοινωνική ζωή του Χάνδακα καθ' όλη την περίοδο της Βενετοκρατίας υπήρξε σημαντική (καλλιέργεια τεχνών, ίδρυση σχολείων, φιλανθρωπικό έργο). Πνευματικές μορφές που γεννήθηκαν στον Χάνδακα, ανήκαν στο καθολικό δόγμα.

Αδ. Νίκος Ρούσσο

Η γλώσσα ως πεδίο συνάντησης του Κρητικού και του Ιταλοβενετικού πολιτισμού

Η εικόνα της γλώσσας του σύγχρονου Κρητικού μέσα από λέξεις και ονόματα που παρέμειναν στο λεξιλόγιό του παραπέμπει σε μια συγκεκριμένη στιγμή της ιστορίας του, τη Βενετοκρατία. Όροι γλωσσικοί που στα χρόνια εκείνα περιέγραφαν πολλές νεοφερμένες συνήθειες και δράσεις καθώς και πολλές παραδοσιακές, που αναδιαμορφώθηκαν, χάρη στη μακρόχρονη συμβίωση Κρητικών και Βενετών. Η γνώση και η κατανόηση της λειτουργίας της γλώσσας μας έχει πάντοτε πολύ μεγάλη σημασία, γιατί μας βοηθά να προσανατολιστούμε στον κόσμο και να κατακτήσουμε βαθιά αυτογνωσία. Τη γλώσσα, αυτό το ζωντανό στοιχείο της ζωής το παραδίδουμε τέλος στις επόμενες γενιές ανθρώπων για να συνεχίσει το αέναο ταξίδι του στο χρόνο με ανανεώσεις και καινούριες διαφοροποιήσεις.

Αθανασία Δρακούλη,
Κατερίνα Ζωγραφιστού
Σοφία Μαμιδάκη,

Μνημεία βενετσιάνικης αρχιτεκτονικής στο Χάνδακα

Η παραχώρηση της Κρήτης στους Βενετούς το 1211, σήμανε την έναρξη μιας μακράς ιστορικής περιόδου που σηματοδεύτηκε από ταραχές, αιματηρές συμπλοκές και αναρίθμητες ανθρώπινες θυσίες. Η μετέπειτα ειρηνική συμβίωση, εγκαινίασε μια νέα περίοδο πνευματικής και καλλιτεχνικής άνθησης που έμεινε γνωστή ως Βενετοκρητικός πολιτισμός. Το καλλιτεχνικό κίνημα της Αναγέννησης με αφετηρία τις προοδευτικές πόλεις της Ιταλίας ταξίδεψε μέχρι τη «Βενετία της Ανατολής», όπου μέσα από την όσμωσή του με το εγχώριο πνευματικό στοιχείο, γονιμοποιήθηκε δημιουργικά και αποτυπώθηκε με τρόπο χαρακτηριστικό στην παραγωγή θρησκευτικών και κοσμικών κτιρίων, μνημειωδών υδραυλικών έργων και οχυρωματικών τειχών. Αυτά προδίδουν εναργώς την πνευματική και καλλιτεχνική εξελικτική διαδρομή που συντελέστηκε στο Χάνδακα από την ώριμη αναγέννηση στο Μανιερισμό και το Μπαρόκ.

Θεόδωρος Συντυχάκης

